

EVOLUTIE VAN DE WERKLOOSHEID

Hoofdstuk 5

Maarten Tielens

Het afgelopen jaar stabiliseerde het aantal niet-werkende werkzoekenden (nwwz). Deze stabilisatie verbergt enerzijds een stijging van de kortdurige werkloosheid en anderzijds een (vertraagde) daling van de langdurige werkloosheid. Bepaalde groepen zijn sterker vertegenwoordigd in de stijging van de kortdurige werkloosheid. Zo zien we dat het aantal nwwz bij de jongeren dit jaar is gestegen. Daarnaast blijven ook de laaggeschoolden een conjuncture gevoelige groep.

We merken een belangrijk verschil tussen de geslachten: terwijl het aantal vrouwelijke nwwz verder is gedaald worden de mannen geconfronteerd met een stijging van de werkloosheid. Tot slot zien we ook dat het aantal werklozen bij niet-Europeanen blijft toenemen, zij het in minder sterke mate dan vorig jaar.

1 *De stabilisatie van de werkloosheid*

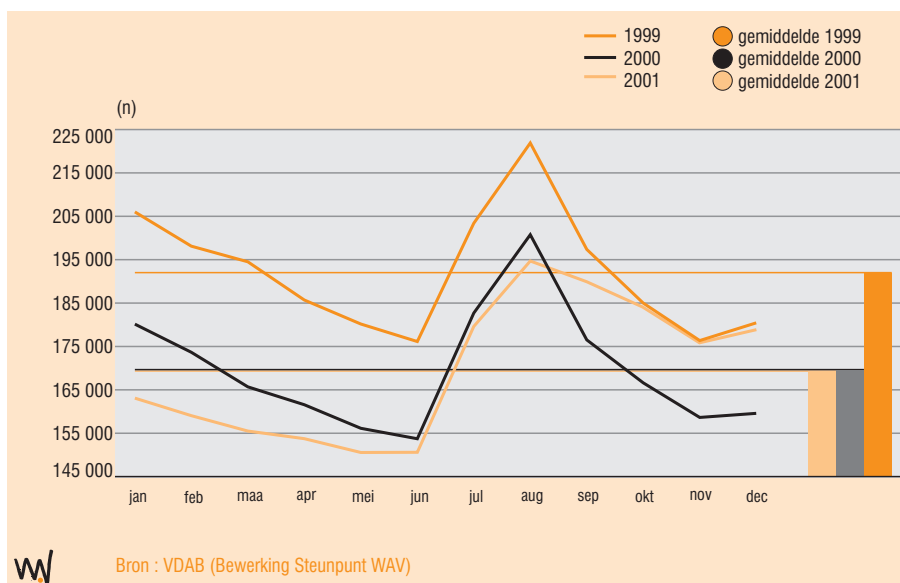
Het afgelopen jaar kwam er een einde aan de daling van de werkloosheid in het Vlaams Gewest. Gemiddeld waren er in 2001 ongeveer 169 400 nwwz. Dat zijn er slechts 300 (-0,2%) minder dan in het voorgaande jaar, daar waar we tussen 1999 en 2000 nog een daling van 22 400 nwwz (-11,7%) mochten optekenen.¹ Deze quasi-stabilisatie van de werkloosheid wordt geïllustreerd in figuur 5.1.

De maand-op-maand-evolutie toont dat de vertraging van de daling al zeer vroeg op het jaar werd ingezet. Tijdens de zomermaanden loopt het aantal nwwz in 2000 en 2001 reeds bijna op gelijke hoogte, om dan in september haasje-over te springen. In oktober zijn er zelfs bijna evenveel nwwz als in 1999.

¹ Voor een overzicht van gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in dit hoofdstuk verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001.

Figuur 5.1

Evolutie van het aantal nwwz (Vlaams Gewest; 1999-2001)

In de andere gewesten zien we op jaarbasis een gelijkaardige evolutie. Tussen 1999 en 2000 kende het aantal nwwz in het Waals Gewest (234 600 nwwz) een daling van 3,2% en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (70 000 nwwz) een daling van 4,2%. Voor de periode 2000-2001 vertraagt de daling in het Waals Gewest tot ongeveer 1,5%, terwijl in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de daling omgezet wordt in een stijging van ongeveer 4,5%.

2 Welke evoluties gaan er schuil achter de stabilisatie?

2.1 ■■ Aantal mannelijke werklozen stijgt

Frappant is het *verschil tussen de werkloosheidsevolutie van de mannen en van de vrouwen*. Het aantal vrouwelijke nwwz daalde het afgelopen jaar met ongeveer 3 900 eenheden (-4,0%, tegenover -12,3% tussen 1999 en 2000), terwijl de mannelijke werkloosheid een stijging kende van ongeveer 3 700 nwwz (+ 5,2% tegenover -10,8% tussen 1999 en 2000). Het aantal nwwz bij de mannen lag in april 2001 reeds op een hoger niveau dan het jaar voordien. Het verschil wordt enerzijds bepaald door de sterkere stijging van de kortdurige werkloosheid bij de mannen, en anderzijds de sterkere daling van de langdurige werkloosheid bij de vrou-

wen.² De vertraagde conjunctuur maakt meer mannelijke slachtoffers die zo in de (kortdurende) werkloosheid terecht komen. Dat zien we onder andere in de categorie van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (uvw's). In 2000 was de daling bij mannen en vrouwen hier nog even sterk, in 2001 vermindert het aantal mannelijke uvw's nog licht (-1,6%) en het aantal vrouwelijke uvw's aanzienlijk (-8,9%).

2.2 ■■ Stijging kortdurige werkloosheid

Uit het voorgaande blijkt reeds dat de stabilisatie enerzijds een *stijging van de kortdurige werkloosheid* en anderzijds een *verdere daling van de langdurige werkloosheid* verbergt. Terwijl er in 2000 gemiddeld 92 100 kortdurig werklozen waren, is dat aantal in 2001 opgelopen tot ongeveer 103 600, wat een stijging van 12,5% betekent. Vaak wordt gewezen op de conjunctuurele verzwakking om deze stijging te verklaren. Een conjunctuurverzwakking zorgt immers voor een grotere instroom van uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (uvw's) in de kortdurige werkloosheid. Verderop zien we dat vooral de jongeren hiervan slachtoffer zijn. Maar de stijgende kortdurige werkloosheid werd het afgelopen jaar ook sterk bepaald door een *groeidend aantal vrij ingeschreven nwwz*. Deze categorie is al enkele jaren aan het stijgen, maar in 2001 is de groei opmerkelijk: +8 000 (+64,2%) tegenover +1 400 (+12,4%) in 2000. Een verklarende factor voor de stijging van de voorbije jaren is de mogelijkheid voor personen in een regularisatieprocedure om zich in te schrijven als werkzoekende. Het effect hiervan speelde echter vooral in de loop van 2000 en in iets mindere mate in 2001. De stijging in 2001, die vooral door laag- en middengediplomeerden wordt gegenereerd, wordt hierdoor slechts gedeeltelijk verklaard. Vermoedelijk spelen verschillende andere factoren ook een rol en is de stijging van het aantal vrij ingeschrevenen in 2001 moeilijk eenduidig te verklaren.³

2.3 ■■ Daling langdurige werkloosheid

De *langdurige werkloosheid daalt verder*, zij het met een vertraagd ritme. Er zijn drie belangrijke factoren die deze daling kunnen verklaren. In de eerste plaats is er een reële uitstroom:

² Onder de langdurige werkloosheid vallen de nwwz met een werkloosheidsduur van meer dan een jaar.

³ Zo werd vanaf januari 2001 gestart met de VDAB-dossiermanager in het kader van de beslissing van de Vlaamse regering om e-government uit te bouwen. Via de dossiermanager kunnen klanten zich on-line inschrijven als werkzoekende. Deze elektronische inschrijving kan een drempelverlagend effect hebben waardoor bepaalde mensen zich bij de VDAB gaan aanbieden. Maar de keerzijde van dit systeem is een zeker kwaliteitsverlies van de gegevens: de snellere inschrijving en mogelijk tragere uitschrijving zorgt voor een verhoogde toename van werkzoekenden. Bovendien worden sinds de introductie van de dossiermanager uvw's die zich niet aanbieden voor de stempelcontrole niet meer uit het VDAB-bestand uitgeschreven maar ze worden tijdelijk opgenomen in de categorie van de vrij ingeschreven werkzoekenden. Dit zorgt voor een overschatting van het aantal vrij ingeschrevenen. Gezien deze 'bestandsvertekening' na enige tijd wordt uitgezuiverd zou dit effect op de evolutie van het aantal vrij ingeschrevenen zich moeten stabiliseren.

langdurige werklozen die een job vinden. Deze factor werd de voorbije jaren steeds belangrijker dankzij de alsmaar toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Om de twee andere factoren goed te begrijpen is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen middellange werkloosheid (nwwz die één tot twee jaar werkloos zijn) en zeer langdurige werkloosheid (nwwz die langer dan twee jaar werkloos zijn).

De tweede factor heeft betrekking op de middellange werkloosheid. Mensen die in 2001 één tot twee jaar werkloos zijn, behoorden in 2000 tot de kortdurige werklozen (minder dan één jaar werkloos) en zijn dus uit die categorie doorgestroomd. Dezelfde redenering geldt voor de voorgaande jaren. Uit de opeenvolgende daling van de kortdurige werkloosheid tijdens de voorbije jaren volgt onvermijdelijk dat de instroom in de middellange werkloosheid ook daalde, en dat steeds met een jaar vertraging. Dat betekent dat de daling van de middellange werkloosheid tussen 2000 en 2001 een logisch gevolg is van de daling van de kortdurige werkloosheid tussen 1999 en 2000. Trekken we deze redenering door naar de toekomst dan verwachten we volgend jaar een stijging van de middellange werkloosheid, als gevolg van de stijging dit jaar van de kortdurige werkloosheid.

Tabel 5.1

Effect van schorsingen van onbepaalde duur en vrijstelling van 'ouderen' op de evolutie van het aantal nwwz (Vlaams Gewest; 1994-2000)

Vlaams Gewest	evolutie nwwz	evolutie nwwz > 1j	vrijstellingen	schorsingen	saldo nwwz	saldo nwwz > 1j
1994-1995	-1 753	+9 080	+405	+12 808	+11 460	+22 293
1995-1996	-9 223	-6 071	+19 805	+13 891	+24 473	+27 625
1996-1997	-17 712	-10 298	+7 581	+12 853	+2 722	+10 136
1997-1998	-26 763	-16 437	+4 964	+7 708	-14 091	-3 765
1998-1999	-22 026	-18 902	+5 203	+5 782	-11 041	-7 917
1999-2000	-22 449	-16 305	+4 011	+4 621	-13 817	-7 673

Bron: RVA, VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Bij de daling van de middellange en de zeer langdurige werkloosheid speelt de derde factor een rol: het effect van de schorsingen voor onbepaalde duur omwille van langdurige werkloosheid (artikel 80) en van de vrijstelling van inschrijving als werkzoekende van 'ouderen'. Zonder de vrijstellingen en schorsingen zou de langdurige werkloosheid ook zijn gedaald, maar minder sterk. Een belangrijk aandeel van de daling van de langdurige werkloosheid wordt nog steeds verklaard door deze maatregelen, maar het effect dooft stilaan uit.

De daling van de langdurige werkloosheid situeert zich voornamelijk bij de *laaggeschoolden*. Bij de laaggeschoolde langdurig werkloze vrouwen tussen 25 en 49 jaar speelt naast een reële uitstroom ook het genoemde schorsingseffect een rol. Dit geldt eveneens voor de middengeschoolde vrouwen tussen 25 en 39 jaar. Bij de laaggeschoolde werkloze mannen vanaf 25 jaar daalt de langdurige werkloosheid met vertraagde tred verder.

Daarnaast blijft ook de langdurige werkloosheid bij de (voornamelijk laaggeschoolde) *jongeren* (zowel mannen als vrouwen) verder dalen. Deze daling is zelfs nog iets sterker dan vorig jaar.

Ook bij de *vijftigplussers* noteren we een daling van de langdurige werkloosheid. Bij de laaggeschoolde langdurig werkloze ouderen is de daling wel sterk vertraagd ten opzichte van vorig jaar. De totale werkloosheid bij ouderen (langdurige + kortdurige) lijkt met een lichte stijging van 50 nwwz te stabiliseren (+0,4% tegenover -8,8% vorig jaar). Wanneer we echter rekening houden met de geraamde toename van 4 300 vrijgestelde oudere werklozen dan zou de werkloosheid bij vijftigplussers in 2001 zijn gestegen met 4 350 nwwz.

Een stijging van de kortdurige en een daling van de langdurige werkloosheid hoeven elkaar niet uit te sluiten. Langdurig werklozen die de weg naar werk hebben gevonden blijven immers een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt. In geval van een conjuncturele vertraging lopen zij een hoger risico om opnieuw in te stromen in de (kortdurige) werkloosheid. Daarnaast zijn er nog een aantal uitstroomkanalen die later opnieuw kunnen leiden tot een instroom in de kortdurige werkloosheid. We denken onder andere aan werkzoekenden die in het kader van het PWA een job vinden en zo uitstromen, of aan werkzoekenden die uitstromen dankzij een tijdelijke job. Zij zullen tijdens een conjuncturele verzwakking sneller opnieuw instromen.

3 *De eerste slachtoffers*

De arbeidsmarktsituatie van een aantal specifieke groepen is precairder dan anderen. En in die groepen is de instroom in de werkloosheid het sterkst.

3.1 ■ ■ Jongeren, laaggeschoolden en niet-Europeanen

In de eerste plaats *stijgt de jongerenwerkloosheid*. Daar waar er in 2000 nog 40 900 nwwz jonger dan 25 jaar werden geteld, is dit aantal in 2001 opgelopen tot ongeveer 43 500 (+6,4%). De stijging van de *kortdurige* jongerenwerkloosheid situeert zich vooral bij de laag- en middengeschoolde mannen en bij de laaggeschoolde vrouwen. Zij vormen duidelijk een specifieke risicogroep. Zonder het Rosetaplan zou de tol bij de jongeren vermoedelijk nog groter zijn. Dat de jongeren als een van de eersten de gevolgen van de vertraagde economie voelen blijkt ook uit het gestegen aantal nwwz in wachttijd.⁴ Het gemiddeld aantal nwwz in wachttijd is van 16 900 in 2000 aangedikt tot ongeveer 17 700 in 2001 (+4,6% tegenover -11,5% vorig jaar). Het duurt vooral langer voordat jongeren een (eerste) job hebben gevonden. Het aantal nwwz in wachttijd in augustus is voor beide jaren ongeveer even groot, maar de daling die zich gebruikelijk vanaf september inzet is in 2001 veel kleiner dan in 2000.

Tabel 5.2

Evolutie van het aantal nwwz in een aantal specifieke groepen (Vlaams Gewest; 1999-2000)

	1999-2000		2000-2001	
	(n)	(%)	(n)	(%)
Laaggeschoolde kortdurig werkloze vrouwen				
<25 jaar	-586	-9,7	+930	+17,0
25-39 jaar	-457	-4,2	+780	+7,5
40-49 jaar	+203	+3,2	+221	+3,4
Middengeschoolde kortdurig werkloze vrouwen				
<25 jaar	-1132	-13,9	+642	+9,2
25-39 jaar	-790	-10,0	+495	+7,0
40-49 jaar	+25	+1,2	+300	+14,4
Laaggeschoolde kortdurig werkloze mannen				
<25 jaar	-1137	-13,6	+1219	+16,9
25-39 jaar	-48	-0,5	+1562	+15,0
40-49 jaar	62	+1,3	+549	+11,0
Middengeschoolde kortdurig werkloze mannen				
<25 jaar	-857	-12,4	+964	+15,9
25-39 jaar	-387	-10,5	+777	+23,6
40-49 jaar	-96	-8,3	+187	+17,7

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

⁴ Dit zijn de schoolverlatende jongeren die zich bij de VDAB inschrijven als werkzoekende voor een voltijdse betrekking.

De laag- en middengeschoolde werkloze vrouwen tussen 25 en 49 jaar lopen ook een verhoogd risico in een minder gunstige economie, wat blijkt uit de sterke stijging van de kortdurige werkloosheid in deze categorie. Hetzelfde geldt voor de laaggeschoolde werkloze mannen vanaf 25 jaar, waar de kortdurige werkloosheid nog sterker toeneemt dan bij de vrouwen.

Het moet even worden aangestipt dat in 2001 ook het aantal hogergeschoolde nwwz is gestegen. Daar waar we in 2000 een daling van 1 500 nwwz (-7,6%) optekenden, zien we in 2001 een stijging van 1 300 nwwz (+6,9%). Deze stijging situeert zich in de kortdurige werkloosheid.

Een groep waar we tot nog toe niet hebben bij stilgestaan zijn de niet-Europeanen. Het globale aantal werklozen bij deze groep blijft toenemen. Tegenover een lichte daling van 1,1% (-1 500 nwwz) bij de Belgen en 5,8% (-300 nwwz) bij de Europeanen staat een stijging van 2,5% (+400 nwwz) bij de niet-Europeanen. Deze toename heeft te maken met de sterke groei van de werkloosheid bij de 'andere' niet-Europeanen (+13,4%).⁵ Het gaat hier wel om een minder sterke toename dan vorig jaar (+32,2%), toen de regularisatieprocedure op volle toeren liep. Dat effect van geregulariseerden die zich vrij kunnen inschrijven bij de VDAB, is in 2001 vermoedelijk gestabiliseerd.

Het aantal werklozen bij onze Turkse en Marokkaanse medeburgers is in 2001 sterker gedaald dan vorig jaar. Vooral de Turken scoren opmerkelijk goed met een daling van 16,9%. De Marokkanen blijven daar ver achter met een daling van 2,9%.

3.2 ■ ■ Instreamrisico en werkloosheidsgraad

Om dit alles te illustreren geven we aan wat het risico was voor werkenden en schoolverlaters om in 2001 in de werkloosheid in te stromen. We vergelijken hiervoor de groep die in 2001 is ingestroomd in de werkloosheid met de groep waaruit ze potentieel afkomstig is. Voor de gehele groep bedraagt deze indicator 2,1: van alle werkenden en schoolverlaters in 2000 is in 2001 iets meer dan 2% in de werkloosheid ingestroomd.

Wat opvalt is dat het risico om in de werkloosheid in te stromen bij de vrouwen systematisch hoger ligt dan bij de mannen. Enkel de hogergeschoolde jongeren vormen hierop een belangrijke uitzondering. Bij de laaggeschoolden is de discrepantie frappant: het risico is voor vrouwen bijna dubbel zo hoog als voor de mannen. Zelfs bij de middengeschoolde groep blijft dit verschil erg groot. Een tweede belangrijke vaststelling is dat het instroomrisi-

⁵ Andere niet-Europeanen zijn andere dan Turken en Marokkanen.

co daalt naarmate men hogergeschoold is: hoog- en middengeschoolden lopen de helft minder risico om in te stromen in de werkloosheid dan laaggeschoolden. Ten derde geldt dat hoe jonger men is hoe meer risico men loopt om werkloos te worden. De hoogste instroomrisico's vinden we bijgevolg bij de laaggeschoolde jongeren.

Tabel 5.3

Risico om in de werkloosheid in te stromen naar leeftijd, studieniveau en geslacht (Vlaams Gewest; 2001)

%	Laaggeschoold		Middengeschoold		Hooggeschoold		Totaal
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	
<25 jaar	12,7	22,8	5,1	8,8	6,9	5,6	8,3
25-39 jaar	3,2	6,2	0,8	2,1	0,6	0,8	1,8
40-49 jaar	1,6	3,5	0,5	1,2	0,3	0,4	1,2
> 50 jaar	1,4	2,3	0,7	1,1	0,4	0,3	1,1
Totaal	2,9	5,2	1,3	2,6	0,8	1,1	2,1

Bron: NIS EAK, VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Tot slot blijkt ook uit de werkloosheidsgraden dat een aantal zogenaamd kwetsbare bevolkingsgroepen in omvang het sterkst aanwezig blijven in de werklozenpopulatie. Omwille van de voorlopige onbeschikbaarheid van een aantal gegevens kunnen we enkel de werkloosheidsgraden voor 2000 berekenen. De werkloosheidsgraden van deze 'kwetsbare' groepen liggen in 2000 ver boven het gemiddelde in Vlaanderen (6,3%). De werkloosheidsgraad is bij de vrouwen (8,5%) nog steeds bijna dubbel zo hoog als bij de mannen (4,7%), en ruim vijfmaal hoger bij laaggeschoolden (12,3%) dan bij hooggeschoolden (2,2%). De Turken en Marokkanen zijn er het beroerdst aan toe met werkloosheidsgraden van respectievelijk 30,0% en 33,9%. Belangrijk is wel dat bij alle groepen de werkloosheidsgraad tussen 1999 en 2000 is gedaald, behalve bij de laaggeschoolde jongeren waar de werkloosheidsgraad licht is gestegen.

Tabellenbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001